

Література

1. Стригун Д. С. «Проблеми протидії контрабанді наркотичних засобів та психотропних речовин в Україні та шляхи їх розв'язання // Юридична Україна. – 2010. - № 2. – С. 120-122.
5. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05 квітня 2001 року (редакція від 01 січня 2016 року) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
6. Про обіг в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів : Закон України від 15.02.1995 року (редакція від 28.12.2015 року) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
7. Про затвердження переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів : Постанова Кабінету Міністрів України від 06.05.2000 року (редакція від 27.12.2014 року) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
8. Кримінальне право України: Особлива частина : підручник / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.; за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – 4-ге вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2010. – 608 с.

УДК 343.122

ПИТАННЯ ПРАВ ПОТЕРПІЛОГО У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Ярандін Д. – ст. 3 курсу, гр. ПРвн-31.

Науковий керівник - к.ю.н. Поджаренко К.Є.

Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

Згідно з ч. ч. 1, 3 ст. 55 Кримінального-процесуального кодексу (надалі - КПК України), потерпілим у кримінальному провадженні може бути фізична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано моральної, фізичної або майнової шкоди, а також юридична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано майнової шкоди [1]. Потерпілим є також особа, яка не є заявником, але якій кримінальним правопорушенням завдана шкода і, у зв'язку з цим, вона після початку кримінального провадження подала заяву про залучення її до провадження як потерпілого.

У ст. 56 КПК України йдеться про права потерпілого. Їх можна поділити на три групи: 1) права, які він має протягом всього кримінального провадження (ч. ч. 1, 4 ст. 56 КПК України); 2) права, які він має під час досудового розслідування (ч. 2 ст. 56 КПК України); 3) права, які він має під час судового провадження (ч. 3 ст. 56 КПК України).

Права, якими потерпілий наділяється протягом всього кримінального провадження, мають загальний характер і можуть бути реалізовані на всіх його етапах. Права, які має потерпілий під час досудового та судового провадження, можуть бути реалізовані лише на відповідних стадіях провадження і визначаються їх специфікою [2, с. 185].

Протягом кримінального провадження потерпілий має право: 1) бути повідомленим про свої права та обов'язки, передбачені КПК України; 2) знати сутність підозри та обвинувачення, бути повідомленим про обрання, зміну чи скасування щодо підозрюваного, обвинуваченого заходів забезпечення кримінального провадження та закінчення досудового розслідування; 3) подавати докази слідчому, прокурору, слідчому судді, суду; 4) заявляти відводи та клопотання; 5) за наявності відповідних підстав – на забезпечення безпеки щодо себе, близьких родичів чи членів своєї сім'ї, майна та житла; 6) давати пояснення, показання або відмовитися їх давати; 7) оскаржувати рішення, дії чи бездіяльність слідчого, прокурора, слідчого судді, суду в порядку, передбаченому КПК України; 8) мати представника та в будь-який момент кримінального провадження

відмовитися від його послуг; 9) давати пояснення, показання рідною або іншою мовою, якою він вільно володіє, безоплатно за рахунок держави користуватися послугами перекладача в разі, якщо він не володіє державною мовою чи мовою, якою ведеться кримінальне провадження; 10) на відшкодування завданої кримінальним правопорушенням шкоди в порядку, передбаченому законом; 11) знайомитися з матеріалами, які безпосередньо стосуються вчиненого щодо нього кримінального правопорушення, у порядку, передбаченому КПК України, у тому числі після відкриття матеріалів згідно зі ст. 290 КПК, а також знайомитися з матеріалами кримінального провадження, які безпосередньо стосуються вчиненого щодо нього кримінального правопорушення, у випадку закриття цього провадження; 12) застосовувати з додержанням вимог КПК України технічні засоби при проведенні процесуальних дій, у яких він бере участь; 13) одержувати копії процесуальних документів та письмові повідомлення у випадках, передбачених КПК України; 14) користуватися іншими правами, передбаченими КПК України.

Також на всіх стадіях кримінального провадження потерпілий має право примиритися з підозрюваним, обвинуваченим і укласти угоду про примирення. У передбачених законом України про кримінальну відповідальність та КПК України випадках примирення є підставою для закриття кримінального провадження.

Під час досудового розслідування потерпілий має право: 1) на негайне прийняття й реєстрацію заяви про кримінальне правопорушення, визнання його потерпілим; 2) отримувати від уповноваженого органу, до якого він подав заяву, документ, що підтверджує її прийняття й реєстрацію; 3) подавати докази на підтвердження своєї заяви; 4) брати участь у слідчих (розшукових) та інших процесуальних діях, під час проведення яких ставити запитання, подавати свої зауваження та заперечення щодо порядку проведення дії, що заносяться до протоколу, а також знайомитися з протоколами слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій,

виконаних за його участі; 5) отримувати копії матеріалів, які безпосередньо стосуються вчиненого щодо нього кримінального правопорушення, після закінчення досудового розслідування.

Під час судового провадження в будь-якій інстанції потерпілий має право: 1) бути завчасно поінформованим про час і місце судового розгляду; 2) брати участь у судовому провадженні; 3) брати участь у безпосередній перевірці доказів; 4) підтримувати обвинувачення в суді у випадку відмови прокурора від підтримання державного обвинувачення; 5) висловлювати свою думку під час вирішення питання про призначення покарання обвинуваченому, а також висловлювати свою думку при вирішенні питання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру; 6) знайомитися з судовими рішеннями, журналом судового засідання й технічним записом кримінального провадження в суді; 7) оскаржувати судові рішення в порядку, передбаченому КПК України.

Потрібно звернути увагу на те, що у ст. 56 КПК України не наведений вичерпний перелік прав потерпілого. У п. 14 ч. 1 цієї статті зазначено, що протягом кримінального провадження потерпілий має право користуватися іншими правами, передбаченими КПК

На наш погляд, регулювання даного питання має бути іншим. Потерпілому, права та законні інтереси якого не представляє адвокат, досить складно з'ясувати, якими правами, крім вказаних у ст. 56 КПК України, він має право користуватися. Тому вважаємо, що у ст. 56 КПК України потрібно навести повний перелік його прав.

Необхідно зазначити, що деякі з прав потерпілого належним чином не забезпечені. Так, наприклад, у п. 2 ч. 1 ст. 56 КПК України йдеться про те, що потерпілий має право знати сутність підозри. У юридичній літературі відмічається, що реалізація потерпілим цього права дозволяє йому зіставити письмове повідомлення про підозру зі змістом своєї заяви про вчинення кримінального правопорушення, з'ясувати, чи всі істотні обставини його вчинення в ньому враховані й заявити клопотання про зміну чи доповнення підозри [3, с. 173].

Отже, зі змісту цього роз'яснення випливає, що слідчий або прокурор має направити потерпілому письмове повідомлення про підозру. Разом з тим у главі 22 КПК України «Повідомлення про підозру» про це не вказано. Проблемою застосування п. 2 ч. 1 ст. 56 КПК України є те, що законодавець не визначив, яким чином слідчий або прокурор мають забезпечити реалізацію права потерпілого знати сутність підозри

Література

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 року (редакція від 28.02.2016 року) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. Т. 1 / За заг. ред. В. Я. Тація, А. В. Портнова. – Х. : Право, 2012. – 664 с.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар / за заг. ред. В. Г. Гончаренка, В. Т. Нора, М. Є. Шумила. – К. : Юстініан, 2012. – 1224 с.
4. Мартинов О. М. Актуальні проблеми застосування положень ст. 56 (права потерпілого) КПК під час проведення досудового розслідування / О. М. Мартинов // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Дніпропетровськ, 18-19 квітня 2013 року). – К. : «Хай-Тек Прес», 2013. – С. 138-142.

[4, с. 139]. На наш погляд, главу 22 цього Кодексу доцільно доповнити статтею про обов'язок слідчого, прокурора вручити потерпілому копію письмового повідомлення про підозру.

Уже відмічалось, що відповідно до п. 10 ч. 1 ст. 56 КПК України потерпілий має право на відшкодування завданої кримінальним правопорушенням шкоди в порядку, передбаченому законом. Згідно зі ст. 127 КПК, дане право забезпечується : 1) добровільним відшкодуванням шкоди підозрюваним, обвинуваченим або за його згодою будь-якою іншою фізичною чи юридичною особою; 2) стягненням шкоди за рішенням суду, прийнятим за результатами розгляду цивільного позову; 3) компенсуванням шкоди за рахунок Державного бюджету України.

Необхідно належним чином забезпечити право потерпілого мати представника. На наш погляд, слід доповнити КПК України нормою про обов'язкове представництво адвокатом прав та законних інтересів потерпілого. Відсутність такої норми ставить у нерівне положення учасників кримінального провадження. Дійсно, на стороні підозрюваного у випадках, передбачених ст.ст. 49, 52 КПК України діє адвокат, а потерпілому не надається обов'язкова правова допомога.

Вважаємо, що адвокат повинен надавати потерпілому таку допомогу у наступних випадках: 1) потерпілий не володіє мовою, якою ведеться кримінальне провадження; 2) у провадженні про кримінальне правопорушення, внаслідок якого сталася смерть потерпілого; 3) адвокат представляє права цивільного відповідача; 4) у неповнолітнього потерпілого немає законних представників; 5) потерпілий має фізичні або психічні вади, через які не може самостійно відстоювати свої права та законні інтереси; 6) прокурор відмовився підтримувати державне обвинувачення, а потерпілий наполягає на продовженні судового розгляду.